

OIKEUSVERTAILEVALLE TUTKIMUKSELLE ASETETTUJA VAATIMUKSIA

Jaakko Husa: Johdatus oikeusvertailuun. Oikeusvertailun perusteet erityisesti julkisoikeutta silmällä pitäen. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1998. XI + 241 s.

Jaakko Husan oikeusvertailua käsittelevä teos nostaa esiin kysymyksen oikeusvertailun tutkimuksen vähäisyydestä. Vähäisyys voi nähdäkseni johtua kahdesta syystä. Joko oikeusvertailevalle tutkimukselle ei ole ollut tarvetta tai sit-

ten oikeusvertaileva tutkimus on koettu hankalammaksi kuin muut enemmän tutkitut oikeustieteen osa-alueet. Husa perustelee oikeusvertailun tarvetta sillä, että vieraiden maiden oikeudellisia ratkaisuja tarkastelemalla voidaan kyseenalais-
taa vallitsevaa oikeusjärjestystä (Husa 1998, 234) pyrkimällä selittämään¹ ja arvioimaan eri oikeusjärjestysten välisten erojen ja yhtäläisyyksien syitä (Husa 1998, 13–14, 19). Oikeusvertailevaa tutkimusta voidaan perustella myös tarpeella oppia ymmärtämään vieraita kulttuureja (Husa 1998, 18). Oikeusvertailun hankaluudesta kertoo se, että oikeusvertailu on metodina avoin, eikä sillä ole yleisesti hyväksyttyä teoriaa, käsitteistöä tai tavoitteenasettelua (Husa 1998, 11).

Teos jakaantuu kahteen osaan. Teoksen ensimmäisessä osassa pyrkimyksenä on antaa yleiskuva oikeusvertailevan tutkimuksen metodien peruskysymyksistä, siitä mitä

¹ Onko oikeustieteellisen tutkimuksen tavoitteena selittää oikeudellisia ilmiöitä vai onko tavoitteena ymmärtää niitä? Selittävä tutkimus edellyttää syiden olemassaoloa ennen seuraamuksia ja toisaalta syiden ja seurausten välisiä yhteyttä. Ymmärtävä tutkimus tutkii eri tekijöiden samanaikaisesti esiintymistä tai puuttumista, mutta ei esitä väitteitä syy-seuraus -suhteista näiden tekijöiden välillä.

ja miten tulisi oikeusvertailla. Jälkimmäisessä osassa kuvataan maailman oikeusjärjestyksen jakautumista oikeusperheisiin. Ryhmittely perustuu niihin kriteereihin, joiden katsotaan vaikuttavan oikeudelliseen tulkintaan ja siten ryhmittelykriteerit johdattelevat vieraaseen oikeuskulttuuriin tutustuvaa tutkijaa lähteiden valinnassa. Maailman oikeusjärjestyksen ryhmittely oikeusperheisiin voidaan nähdä perustutkimukseksi, joka palvelee yleisesti oikeusvertailijoita. Mikrotason oikeusvertailua edistäisi se että oikeusperheajottelun lisäksi tutkittaisiin myös muita makrotason oikeudellisia kysymyksiä, kuten oikeudelliseen päätöksentekoon osallistuvien instanssien eroja ja yhtäläisyyksiä tai yleisten oikeusperiaatteiden sisältöä eri maissa. Oikeusvertailevaa perustutkimusta ei yleensä voida edellyttää yksittäisen tutkijan tehtäväksi. Luontevampaa olisi käynnistää tutkimushankkeita, joihin osallistuisi tutkijoita kaikista vertailtavista maista.

MITEN OIKEUSVERTAILU POIKKEAA MUUSTA OIKEUDELLISESTA TUTKIMUKSESTA?

Oikeusvertailussa perehdytään ulkomaiseen oikeusjärjestykseen. Tämä edellyttää oikeuslähteiden käsitteen ymmärtämistä vieraassa oikeusjärjestyksessä ja valmiuksia lähdeaineiston keräämiseen myös ulkomailta. Oikeusvertailu asettaa vaatimuksia tutkijan kielitaidolle ja aiheuttaa usein myös käännösvaikeuksia toisistaan poikkeavien kansallisten oikeusjärjestyksen piirteiden tutkimisessa. (Husa 1998, 42, 54, 75–76.)

Husan mukaan oikeushistoriallisella, oikeuden muuttumista selittävällä, yhteiskunnalliset syyt huomioon ottavalla tiedolla on yleensä huomattava merkitys oikeusvertai-

levassa tutkimuksessa (Husa 1998, 43). Myös oikeussosiologiset elementit sisältyvät hänen mukaansa (Husa 1998, 53) yhtenä luonnollisena elementtinä oikeusvertailevaan tutkimukseen.

Oikeusvertailijalla, samoin kuin muillakin oikeustieteiden tutkijoilla tulee mielestäni olla mahdollisuus valita näkökulma tutkimusongelmaan. Oikeusdogmaattinen vertailu, kuten muukin oikeusdogmaattinen tutkimus, keskittyy pääasiassa yhteiskunnallisten ongelmien oikeudellisten ratkaisujen tulkintaan, jolloin voidaan esittää myös oikeusjärjestyksen puitteissa mahdollisia ratkaisuja. Tulkinnaa tulisi käyttää hyväksi kaikkia kyseisen oikeusjärjestyksen puitteissa mahdollisia oikeuslähteitä. Jos tutkija valitsee oikeussosiologisen näkökulman ja on siis kiinnostunut oikeussääntöjen noudattamisesta ja oikeussääntöjen vaikutuksista yhteiskuntaan, tulee hänen tutkimusaineistoa kerätessään käyttää sosiologisia menetelmiä (kuten kyselyjä, haastatteluja, havainnointia) tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Vertailututkimuksessa yksittäisen tutkijan mahdollisuus tällaisen aineiston keräämiseen on usein rajoitettu. Oikeusvertailija voi olla myös kiinnostunut oikeuden muuttumisesta ja yhteiskunnallisista olosuhteista, jotka ovat vallitsevia erilaisten oikeudellisten ilmiöiden yhteydessä sekä niiden synty- ja loppuvaiheissa. Asettaessaan tutkimusongelmansa näin, tutkija suuntautuu oikeushistoriallisesti, ja tutkimus edellyttää taas erilaisia tiedonhankkimistapoja kuin edellä mainitut näkökulmat. Oikeushistoriallinen vertaileva tutkimus edellyttää historiatutkimuksen menetelmien mukaista aineiston keruuta. Aineiston analysointi voi olla hyvinkin palkitsevaa vertailtaessa erilaisia olosuhteita ja oikeudellisia ilmiöitä. Tutkija voi myös suuntau-

tua oikeusteoreettisesti, jolloin tutkimuskohteena ei ole »empiria» (tutkimusongelman sääntelyä koskeva oikeuslähteaineisto, oikeussääntöjen noudattamista tai vaikutuksia koskeva aineisto, taikka yhteiskunnallisia syitä käsittelevä aineisto), vaan tutkimuksessa pitäydytään pääasiassa teoreettiseen tutkimusaineistoon.

Jos oikeusvertailijalta edellytetään vieraaseen oikeusjärjestykseen perehtymisen ja siihen liittyvien tutkimusaineiston keruuseen liittyvien hankaluuksien lisäksi myös kaikkien kolmen oikeudellisen näkökulman ja niihin liittyvien erilaisten menetelmien ja aineistojen hallintaa², asetetaan yksittäiselle tutkijalle sellaisia vaatimuksia, että voidaan kysyä, onko tutkimusekonomisesti järkevää ryhtyä oikeusvertailevaksi tutkijaksi.

Nina Herala

² Nykyisin myös kansalliselle tutkimukselle on asetettu tavoitteita, joiden täyttäminen edellyttäisi kolmenlaisten tutkimusmenetelmien käyttöä. Tämä edellyttäisi tutkijalta monipuolista menetelmien hallintaa sekä paljon aikaa erilaisten aineistojen keräämiseen, käsittelyyn ja analysointiin. Mielenkiintoista olisi kansallisesti (tai kansainvälisesti) lähestyä ryhmässä samaa tutkimusongelmaa sekä oikeusdogmaattisin, oikeussosiologisin että oikeushistoriallisin menetelmin, jolloin yksittäisten tutkijoiden, jotka yleensä hallitsevat hyvin vain yhden tiedonkeruumenetelmän, työpanos voitaisiin yhdistää oikeudellisen ongelman monipuoliseksi hallitsemiseksi.